

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه علامه طباطبایی
مرکز تخصصی و نیمه حضوری آزاد

پایانامه کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی گرایش روابط بین الملل

هژمونی ایالات متحده آمریکا و توازن قوا در منطقه شمال شرقی آسیا
(2010-2000)

نگارش

محمدتقی بازگرد

استاد راهنما

دکتر غلامعلی چگنی زاده

استاد مشاور

دکتر سید جلال دهقانی فیروز آبادی

استاد داور

دکتر سید محمد طباطبایی

زمستان 1389

فهرست مطالب

چکیده تحقیق

فصل اول: کلیات تحقیق

3.....	طرح موضوع.....
4.....	سوابق موضوع.....
5.....	اهمیت و ضرورت تحقیق.....
5.....	علل انتخاب موضوع.....
6.....	اهداف تحقیق.....
6.....	سوال تحقیق.....
6.....	فرضیه تحقیق.....
6.....	متغیرها.....
6.....	مفاهیم.....
8.....	روش تحقیق.....
8.....	نحوه جمع آوری اطلاعات.....
8.....	مشکلات تحقیق.....
9.....	سازماندهی تحقیق.....
10.....	منابع.....

فصل دوم : چارچوب نظری

12.....	مقدمه.....
14.....	بخش اول: واقع گرایی تهاجمی.....
17.....	بخش دوم: مفروضات بنیادین واقع گرایی تهاجمی.....
19.....	بخش سوم: الگوهای عمومی قدرت های بزرگ.....
19.....	1) الگوهای رفتاری مبتنی بر ترس.....
19.....	2) الگوهای رفتاری مبتنی بر خودیاری.....
20.....	3) الگوهای رفتاری به حداکثر رساندن قدرت.....
22.....	بخش چهارم: هژمونی همراه با بالاترین سطح امنیت: امنیت مطلق.....
24.....	نتیجه گیری.....
25.....	منابع.....

فصل سوم: قدرت در سیاست بین الملل و رابطه آن با هژمونی

28.....	مقدمه.....
29.....	بخش اول: تعریف قدرت.....
30.....	منابع قدرت کشورها(قدرت ملی).....
32.....	قدرت-نفوذ.....
33.....	قدرت-نیرو.....

33	قدرت-اجبار.....
34	انعطاف پذیری قدرت.....
36	1) ثروت.....
36	2) کاردانی سیاسی.....
36	3) قدرت نظامی.....
37	بخش دوم: قدرت هوشمند.....
37	قدرت سخت.....
37	قدرت نرم.....
39	رابطه قدرت نرم و دیپلماسی عمومی.....
41	بخش سوم: ابعاد قدرت .....
41	1) قدرت-هدف.....
42	2) قدرت-وسیله.....
42	3) قدرت-ساختار.....
44	بخش چهارم: رابطه قدرت و هژمونی.....
46	منابع.....

فصل چهارم : هژمونی آمریکا و مولفه های آن در قرن 21

49	مقدمه.....
51	بخش اول: رویکردهای مختلف در تبیین مفهوم هژمونی.....
52	بازگشت دوباره مفهوم امپراطوری بعد از یازده سپتامبر.....
56	بخش دوم: استراتژی های آمریکا از ابتدا تا عصر حاضر.....
56	عصر اول: استراتژی انزواجویی.....
58	عصر دوم: تداوم استراتژی انزواجویی.....
60	عصر سوم: استراتژی توسعه طلبانه.....
64	عصر چهارم: استراتژی بین الملل گرایی تدافعی.....
67	عصر پنجم: استراتژی بین الملل گرایی تهاجمی.....
71	بخش سوم: تعریف هژمونی آمریکا.....
74	بخش چهارم: مولفه های هژمونی آمریکا در قرن 21.....
75	1) قدرت سیاسی.....
77	2) قدرت اقتصادی.....
77	-تاریخچه.....
83	-مولفه های قدرت اقتصادی امریکا.....
83	-کشاورزی و دامپروری.....
83	-صنعت.....
83	-خدمات.....

84.....	-تجارت بین الملل.....
85.....	-تولید ناخالص داخلی و ملی.....
86.....	-بودجه.....
89.....	-چالش های پیش روی اقتصاد آمریکا.....
90.....	-بدهی های و کسری بودجه.....
92.....	-مقایسه میزان ذخیره ارزی آمریکا و دیگران.....
94.....	(3) قدرت نظامی.....
95.....	-جمعیت و موقعیت جغرافیایی.....
96.....	-ثروت و میزان صنعتی شدن.....
99.....	-نیروی زمینی.....
101.....	-نیروی دریایی.....
102.....	-نیروی هوایی.....
103.....	-نیروی هسته ای.....
105.....	-پایگاه های نظامی.....
108.....	(4) قدرت فرهنگی.....
110.....	بخش پنجم: چهره هژمونی آمریکا در قرن 21.....
110.....	(1) دوران بوش.....
112.....	-قدرت سخت.....
113.....	-یک جانبه گرایی.....
115.....	(2) دوران اوباما.....
119.....	منابع.....

فصل پنجم : امنیت و توازن قوا در شمال شرقی آسیا

126.....	مقدمه.....
128.....	بخش اول: بررسی نظم منطقه ای در شمال شرقی آسیا.....
133.....	بخش دوم: رقابت امنیتی در شمال شرقی آسیا.....
133.....	(1) ریشه تاریخی و فرهنگی رقابت در منطقه.....
134.....	(2) شبه جزیره کره.....
137.....	-مذاکرات شش جانبه.....
141.....	-اتحاد دو کره.....
143.....	-چالش های اتحاد دو کره.....
145.....	-مواضع بازیگران مهم.....
145.....	-آمریکا.....
146.....	-چین.....
149.....	-روسیه.....

150.....	ژاپن.....
153.....	3)بحران تایوان.....
155.....	4) مسابقه تسلیحاتی(توسعه موشکی) در منطقه.....
156.....	منابع.....

فصل ششم: آمریکا موازنه گر فرا منطقه ای در شمال شرقی آسیا

160.....	مقدمه.....
161.....	بخش اول:اهداف و منافع آمریکا در منطقه شمال شرقی آسیا.....
165.....	بخش دوم: روابط آمریکا و چین.....
173.....	بخش سوم:ظرفیت های چین.....
175.....	1)جمعیت.....
175.....	2) اقتصاد.....
177.....	3) نظامی و سلاح هسته ای.....
178.....	4)عضویت دائم شورای امنیت.....
180.....	بخش چهارم:چالش های چین.....
180.....	1) موقعیت جغرافیایی.....
180.....	2)کیفیت اقتصادی چین.....
184.....	3)عدم توسعه سیاسی.....
188.....	4) ایالات متحده آمریکا.....
191.....	بخش پنجم: سیاست مهار چین.....
191.....	1)اقتصادی.....
193.....	2) نظامی.....
196.....	- اهمیت راهبردی پایگاه اوکیناوا.....
198.....	- تایوان.....
199.....	3)سیاسی.....
200.....	-همکاری منطقه ای چین و آمریکا.....
201.....	-همکاری جهانی چین و آمریکا.....
202.....	-همکاری آمریکا با روسیه.....
203.....	-همکاری آمریکا با هند.....
207.....	4) حقوق بشر.....
208.....	منابع.....
212.....	نتیجه گیری.....
	فهرست منابع
218.....	منابع فارسی.....

222.....منابع انگلیسی

224.....سایت های اینترنتی

فهرست جداول

شماره جدول	عنوان	صفحه
4-1	توزیع جهانی تولید صنعتی 1871-1913	79
4-2	تولید ناخالص داخلی و سرانه تولید ناخالص داخلی	80
4-3	میزان واردات و صادرات ایالات متحده آمریکا	84
4-4	تولید ناخالص داخلی و ملی و سرانه ایالات متحده آمریکا	86
4-5	آخرین آمار اقتصادی ایالات متحده تا سال 2010	87
4-6	تولید ناخالص داخلی 10 کشور اول در سال 2009	88
4-7	پیش بینی صندوق بین المللی پول از اقتصاد جهان	89
4-8	میزان ذخیره ارزی 16 کشور نخست	93
4-9	بوجه دفاعی و هزینه های جنگ ایالات متحده امریکا	97
4-10	هزینه های نظامی کشورهای جهان در سال 2009	98
4-11	نیروی زمینی ایالات متحده آمریکا	100
4-12	نیروی دریایی ایالات متحده آمریکا	101
4-13	نیروی هوایی ایالات متحده امریکا	103
4-14	نیروی هسته ای ایالات متحده آمریکا	104
6-1	تولید ناخالص داخلی و رشد اقتصادی چین 2000-2009	176
6-2	موازنه قوا آسیا-سال 2000	178

چکیده تحقیق

هدف از تحقیق، تبیین هژمونی آمریکا و بررسی شاخص های آن در دهه اول قرن 21 می باشد. همچنین به نقش هژمونی آمریکا، آثار و نتایج آن بر توازن قوا در منطقه شمال شرقی آسیا و مجموعه امنیتی منطقه ای پرداخته می شود. در مجموعه امنیتی منطقه شمال شرقی آسیا سیاست قدرت همچنان پابرجاست و رقابت امنیتی با شدت بالا در این منطقه جریان دارد. این منطقه با توجه به ظهور چین به عنوان قدرت بزرگ به ویژه در زمینه اقتصادی و همچنین اتمی شدن کره شمالی در قرن 21 برای سیاست خارجی آمریکا حائز اهمیت است. در این تحقیق این سوال مطرح می شود که: هژمونی ایالات متحده (2000-2010) بر توازن قوا در منطقه شمال شرقی آسیا چه تاثیری داشته است؟ در پاسخ به این سوال، با توجه به استراتژی آمریکا در مناطق مختلف جهان که خواهان عدم تسلط قدرت بزرگ بر مناطق و جلوگیری از شکل گیری هژمون منطقه ای می باشد، نقش هژمونیک آمریکا از لحاظ سیاسی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی سبب تقویت توازن قوا در منطقه شمال شرقی آسیا شده است، که در مرکز آن سیاست مهار چین در درازمدت قرار دارد. در واقع آمریکا نقش موازنه گر فرامنطقه ای را در منطقه ایفا می کند.

کلید واژگان

هژمون، توازن قوا، مجموعه امنیتی منطقه ای، شمال شرقی آسیا، سیاست قدرت، ظهور چین، رقابت امنیتی، مهار چین

فصل اول

کلیات تحقیق

طرح موضوع:

«عقل متعارف و نظرات اکثر نخبگان علمی چنین استدلال می‌کنند که هدف اول هژمون باید حفظ نظام حاکم بین‌المللی باشد، اما جهانی که ما امروز در آن زندگی می‌کنیم، چنین نیست. به هر طریق قابل تصور است، که وقتی ارزیابی کنیم، درمی‌یابیم که ایالات متحده در مقایسه با هر کشوری در طول تاریخ، سهم بیشتری از قدرت جهان را داراست. حال چه ایالات متحده آمریکا را همانند آنان که سیاست‌هایش را تایید می‌کنند، رهبر جهان بنامیم و یا آن را مانند مخالفان سیاست‌هایشان، همسان یک امپراتور بی‌انگاریم، آمریکا در نظم جهان تک‌قطبی امروز، یک هژمون است.» (1). این بخشی از مقاله رابرت جرویس در مورد بازسازی جهان تک‌قطبی است. اما در دیدگاه متفاوت تر از جرویس، «جان مرشایمر» اشاره دارد که: «نظام بین‌الملل تک‌قطبی نیست. اگرچه آمریکا هژمون نیمکره غربی است. اما یک هژمون جهانی نیست. ایالات متحده آمریکا قدرت برتر نظام اقتصاد جهانی است، اما دو قدرت بزرگ دیگر هم در نظام بین‌الملل وجود دارند. یعنی چین و روسیه، که اگرچه هیچکدام از نظر نظامی به پای آمریکا نمی‌رسند، اما تسلیحات هسته‌ای دارند که توان مبارزه و مقابله با حمله آمریکا به وطنشان را به آنها می‌دهد و نیز توانایی محدودی برای نمایش قدرت در اختیارشان می‌دهد.» (2).

با توجه به دو دیدگاه یاد شده، این برداشت حاصل می‌شود که هرچند تفاوت‌هایی در نوع موقعیت آمریکا گفته می‌شود اما مسلماً "آمریکا تنها هژمون نظام بین‌الملل است که بر نیمکره غربی تسلط دارد در مناطق دیگر جهان بیشترین نفوذ و عامل موازنه قوا، ثبات و تعادل است.

دهه اول قرن 21 با ظهور قدرت‌های جدید از آسیا تا آمریکای لاتین به ویژه چین به عنوان یک قدرت رو به رشد، وضعیتی را ایجاد کرد که طی آن آمریکا به رهبری نئو محافظه کاران با رویکردی جدید نسبت به نظام بین‌الملل، استراتژی‌های جدیدی را برای گسترش و تثبیت موقعیت هژمونیک خود برگزینند. در این میان، حادثه یازده سپتامبر ساختار نظام بین‌الملل را بیش از همیشه به سوی هژمونی آمریکا تغییر داد و سیاست خارجی نئو محافظه کاران در جهت ایجاد نوعی نظام تک‌قطبی به رهبری این کشور قرار گرفت.

شمال شرقی آسیا شامل رقیب احتمالی سیاسی و نظامی آینده برای ایالات متحده (چین) و دو کشور از متحدان اصلی آمریکا (ژاپن و کره جنوبی) و یکی از لاینحل‌ترین مشکلات (کره شمالی) می‌باشد. اهمیت این منطقه برای ایالات متحده از هم اینک تا سال 2025، به علت موقعیت و قدرت آن و یا به دلیل مشکلاتی که در نتیجه ناتوانی و چالش به وجود خواهد آمد، افزایش خواهد یافت. (3)

در این تحقیق سعی خواهد شد که هژمونی ایالات متحده و مولفه های آن مورد بررسی قرار گیرد و نیز تلاش آمریکا برای حفظ و گسترش موقعیت هژمونیک خود به عنوان عامل موثر در موازنه قوا در شمال شرقی آسیا مورد بررسی قرار گیرد و نقش آمریکا به عنوان یک عامل موازنه گر در این منطقه در دهه اول قرن 21 تبیین می شود.

سوابق

در زمینه موردنظر به دلیل آنکه تحولات آن همچنان در جریان است نمی توان کتاب یا تحقیق خاصی را یافت که با شیوه های متدلوزیک به بررسی موضوع مورد بحث یعنی هژمونی آمریکا (بخصوص بعد از یازده سپتامبر) و تاثیر آن بر مناطق مختلف جهان پرداخته باشد و شمال شرقی آسیا نیز از این امر مستثنی نیست. اما برای هر موضوع چون سیاست خارجی و هژمونی آمریکا و توازن قوا در شرق آسیا آثاری بصورت مجزا نگاشته شده است.

جان مرشایمردر کتاب "تراژدی سیاست قدرت های بزرگ" ترجمه غلامعلی چگنی زاده، به مبحث رئالیست تهاجمی، هژمونی و سیاست های قدرت های بزرگ در قرن 21 و مناطق مختلف از جمله شمال شرقی آسیا و ظهور چین به عنوان رقیب هژمون در قرن 21 می پردازد.

فرید زکریا در کتاب "جهان پسا آمریکایی" ترجمه احمد عزیزی، به فرایند توزیع قدرت در جهان معاصر می پردازد و به جایابی قدرت و خیزش دیگران چون چین، هند گرفته تا آمریکای لاتین می پردازد و جایگاه آمریکا در نظم جدید بین المللی را بررسی می کند.

جان ایکنبری در کتاب "هژمونی آمریکا در قرن 21" انتشار یافته توسط ابرار معاصر، وضعیت جهان بعد از جنگ سرد را بررسی می کند و در نهایت به مسئله هژمونی آمریکا در جهان تک قطبی می پردازد و نظران کارشناسان مختلف را در این مورد بیان می کند.

دیوید لیک و پاتریک مورگان در کتاب "نظم های منطقه ای" (امنیت سازی در جهان نوین) ترجمه سید جلال دهقانی، به بحث منطقه ای شدن امنیت بین المللی پس از جنگ سرد، مدیریت امنیت منطقه ای و مجموعه های امنیت منطقه ای و نقش قدرت های بزرگ در مناطق مختلف جهان می پردازد.

دکتر دهشیار در بخشی از کتاب "سیاست خارجی آمریکا (خاورمیانه و دموکراسی)" علاوه بر تشریح اصول حاکم بر سیاست خارجی آمریکا به بررسی هژمونی آمریکا و شاخص های آن و چگونگی افول هژمونی آمریکا می پردازد.

هنری کسینجر در کتاب "دیپلماسی آمریکا در قرن 21" انتشار یافته توسط ابرار معاصر، ضمن بر شمردن چالش های آمریکا در آسیا و به ویژه در شبه جزیره کره و طرح دیدگاه های مختلف در مورد رابطه آمریکا و چین پیشنهادات خود را در مورد سیاست های آینده آمریکا در زمینه کشورهای مزبور مطرح می کند

در کتاب "استراتژی امنیت ملی آمریکا" در قرن 21" انتشار یافته توسط ابرار معاصر، به سیاست های آمریکا در بخش های مختلف جهان به ویژه در شمال شرقی آسیا و راهبردهای آمریکا در 25 سال اول قرن 21 در مواجهه با چالشها این منطقه پرداخته می شود.

در این مورد منابع دیگری است که در طول تحقیق به آن پرداخته می شود و در اینجا تنها به مهمترین آنها اشاره شده است. همچنین مقالاتی به زبان انگلیسی در مجلات و سایت های اینترنتی در مورد هژمونی آمریکا، ظهور چین به عنوان یک قدرت بزرگ و توازن نیروها در شرق آسیا (قبل و بعد از سال 2000) موجود است.

اهمیت و ضرورت تحقیق

بی تردید دهه اول قرن 21 با تحولاتی چون ظهور چین به عنوان یک قدرت رو به رشد، اتمی شدن کره شمالی و حادثه یازده سپتامبر در تحولات نظام بین الملل در پایان جنگ سرد دوران تاثیرگذاری محسوب می شود. پیامدهای عمیق این دوران و تحولات آن در داخل آمریکا و در سطح نظام بین الملل، همه بازیگران سیاسی را به اشکال مختلف از خود متاثر ساخته است، از طرفی دیگر برای سیاست خارجی موفق تمام کشورها در بستر محیط عملیاتی می بایست که به پیاده سازی اهداف بپردازند. اما تنها کشورهایی موفق می شوند که اهداف را مسجل کنند و ارزیابی مبتنی بر واقعیات از قدرت را در دستور کار قرار دهند و این مبتنی بر درک ماهیت ساختار نظام بین الملل است.

در بحث پیرامون محیط عملیاتی دیگر، روان شناختی رهبران، ارزش های حاکم بر جامعه و میزان تطابق ارزش های مردم و رهبران مورد توجه نمی باشد، بلکه به جنبه ملموس و بنیادین شکل گیری سیاست خارجی توجه می شود. محیط عملیاتی در واقع نگاه را متوجه تعامل واحدهای شکل دهنده نظام بین الملل، کشورها و موقعیت این کشورها یا بازیگران در رابطه با یکدیگر در صحنه روابط بین الملل می کند. (4)

علل انتخاب موضوع

از آنجا که بعد از جنگ سرد ما بتدریج شاهد منطقه ای شدن امنیت و تحولات بین المللی هستیم و مناطق مختلف از حیث حوزه نفوذ قدرت های منطقه ای و فرا منطقه ای از اهمیت ایدئولوژیک دوران نظام دو قطبی خارج شده و دارای

اهمیت ژئوپولیتیک و اقتصادی فراوان شده است و همچنین به علت ظهور بازیگران جدید و رو به رشد در عرصه بین المللی از آسیا تا آمریکای لاتین در قرن جدید شاهد شکل گیری تدریجی نوعی نظم جدید بین المللی هستیم، بنابراین شناخت دقیق ساختار نظام بین الملل و نیروهای موثر نوین در آن و روابط قدرت های بزرگ و تاثیر آنها بر مناطق مختلف جهان یک نیاز واقعی و ضروری در جهت تحلیل دقیق تری از وضع موجود، توازن نیروها در سیاست بین الملل است و از این طریق شاید تا حد کمی قادر به پیش بینی حوادث در آینده باشیم و نیز، امکان اتخاذ سیاست های مبتنی بر منافع ملی و عدم اشتباه در محاسبه در سیاست خارجی را برای بازیگران مختلف در نظام بین الملل به وجود بیاید

اهداف تحقیق:

- 1) تبیین نقش قدرت در سیاست بین الملل به عنوان مهمترین ابزار پیش برد اهداف و به ویژه نسبت آن با هژمونی آمریکا
- 2) بررسی و تبیین هژمونی آمریکا و رویکردهای مختلف نسبت به آن و ابعاد هژمونی آمریکا در دهه اول قرن 21
- 3) بررسی امنیت و توازن قوا در منطقه شمال شرقی آسیا
- 4) تبیین تاثیر موقعیت هژمونیک آمریکا بر توازن قوا در شمال شرقی آسیا با تاکید بر ظهور چین به عنوان یک قدرت بزرگ در آسیا

سوال تحقیق:

هژمونی ایالات متحده (2000 تا 2010) چه تاثیری بر توازن قوا در منطقه شمال شرقی آسیا داشته است؟

فرضیه تحقیق:

هژمونی ایالات متحده (2000 تا 2010) یکی از عوامل مهم در تقویت توازن قوا در شمال شرقی آسیا بوده است.

متغیرها:

متغیر مستقل: هژمونی ایالات متحده آمریکا

متغیر وابسته: تقویت توازن قوا در منطقه شمال شرقی آسیا

تعریف مفاهیم:

هژمون:

هژمون را بسط نفوذ یا اعمال قدرت یک کشور نیرومندتر در کشور یا منطقه دیگر تعریف می کنند. (5). و یا اینکه هژمون مفهومی است به معنای توفیق و رهبری. این رهبری در یک نظام بین الملل از سوی یک قدرت هژمون یعنی دولتی که از

توانایی کافی برای ایفاء نقش برخوردار است، اعمال می شود. از آن پس سایر دولت ها در نظام بین الملل ناگزیرند رابطه خود را با هژمون تعریف کنند آنها می توانند رهبری هژمون را بپذیرند یا با آن مخالفت کنند یا نسبت به آن بی تفاوت بمانند. روشن است که برای کنترل هژمونیک لازم است، تعداد کافی از دولت ها از مجموع کل نظام گزینه اول را انتخاب کنند. پذیرش آن را می توان رضایت هژمونیک نامید. (6). همانطور که در ادبیات گرامشی نیز بیان شده است که دولتی هژمون است که تسلطش با رضایت است. این تسلط همراه با رضایت ادامه می یابد که هژمون به صورت رقیب برای متحدین در نیامده باشد. (7).

هژمون از دو طریق، هژمونی خود را تثبیت و برقرار می سازد یکی ترغیب و دیگری تهدید و ارعاب. (8). هژمون برای اینکه نظم مورد نظر خویش را بر نظام بین الملل تحمیل کند قواعد و هنجارهایی را بوجود می آورد. و چون هژمون بیشترین نفع را از این سیستم می برد، طبیعی است با قدرت هایی که می خواهند نظم سیستم را تهدید کنند، برخورد می کند. (9)

توازن قوا:

واژه "توازن قوا" (Balance of Power) یکی از پرسابقه و پرکاربردترین واژه های مربوط به روابط بین الملل به ویژه در نظریه های واقعگرا می باشد. با توجه به دیدگاه مرشایمر، یک نظام می تواند دو قطبی یا چند قطبی باشد و قدرت می تواند در میان کشورها به صورت کمتر یا بیشتر توزیع شود. نسبت قدرت در میان کلیه قدرت های بزرگ، چشم انداز ثبات را تحت تاثیر قرار می دهد. اما نسبت کلیدی نسبتی است که در میان دو کشور بسیار قدرتمند برقرار است. اگر در اینجا شکاف نامتعادل قدرت وجود داشته باشد کشور قدرتمند یک هژمون بالقوه است. نظامی که در آن قدرتی وجود داشته باشد که برای تبدیل شدن به هژمون بلندپروازی داشته باشد، نامتوازن نامیده می شود و نظامی که در آن چنین کشور مسلطی وجود نداشته باشد، متوازن نامیده می شود. در توازن قوا، ضرورتی ندارد قدرت در میان کشورهای اصلی در نظام متوازن به طور مساوی تقسیم شده باشد، هر چند ممکن است چنین وضعیتی وجود داشته باشد. شرط اصلی برای توازن آن است که تفاوت چشمگیری در قدرت دو کشور عمده وجود نداشته باشد و اگر چنین وضعی بود نظام متوازن است.

بطور کلی مرشایمر از چهار نوع نظام توازن قوا نام می برد؛ 1- دو قطبی نامتوازن 2- دو قطبی متوازن 3- چند قطبی نامتوازن 4- چند قطبی متوازن. (10).

با توجه به این که در نظام بین الملل هر کشور در پی به حداکثر رساندن قدرت و منافع خود است وجود نظام توازن قوا مستلزم این است که کشورها این آمادگی را داشته باشند تا به اقتضای شرایط در اتحادها و ائتلاف های خود تغییر دهند.

از لحاظ تئوریک سه موضوع کلیدی در نظام توازن قوا مطرح است: بازدارندگی، مهار و تعادل قدرت. (11). در نهایت تاکید بر توازن قوا متضمن حفظ ثبات و امنیت در مناطق مختلف است.

مجموعه امنیتی منطقه ای (RSC):

مناطق می توانند بر اساس شرایط یا عواملی که پایدار و باثباتند یا متفاوت و متغییرند، تعریف و تعیین شوند. جغرافیا و گروههای عمده قومی و فرهنگی غالباً جزء عوامل دسته اول می باشند. متغییرهای گروه دوم تقریباً شامل کلیه عوامل از جمله سطح توسعه اقتصادی، ماهیت نظام های سیاسی، میزان و درجه وابستگی متقابل می شود.

باری بوزان (1991) یک مجموعه امنیتی منطقه ای را به صورت یک دسته از کشورها با شبکه ای از روابط امنیتی متمایز و مهم- که تضمین می کند اعضاء دارای سطح بالایی از وابستگی متقابل امنیتی هستند- توصیف می کند؛ یک گروه از کشورها که نگرانیهای امنیتی اولیه و اصلی آنها به اندازه ای بهم وابسته است که در واقع تصور امنیت ملی آنها بصورت متمایزی از یکدیگر ممکن نیست. بوزان، همچنین این مجموعه ها را برحسب عامل جغرافیا، شناسایی و تعیین می کند، مانند جنوب شرقی و شمال شرقی آسیا. (12)

منطقه شمال شرقی آسیا (Northeast Asia) بخشی از منطقه بزرگتری بنام آسیا-پاسفیک است. ما شمال شرقی آسیا را شامل روسیه (قسمت شرق دور) با وسعت زیاد و جمعیت سکنی کم، ژاپن، شبه جزیره کره، چین حد فاصل میان جنوب شرقی و شمال شرقی آسیا و تایوان تعریف می کنیم. در مجموعه امنیتی منطقه ای شمال شرقی آسیا، دو قدرت بزرگ منطقه ای (روسیه و چین) و یک قدرت فرامنطقه ای (ایالات متحده) وجود دارند.

روش تحقیق

روش پژوهشی تبیینی است

نحوه جمع آوری اطلاعات

روش گراوری داده ها بصورت کتابخانه ای با استفاده از کتاب، مجلات، مقالات، روزنامه ها، بالاخره اینترنت است.

مشکلات تحقیق:

از مشکلات تحقیق می توان به کمبود منابع فارسی و حتی انگلیسی در مورد نظم های منطقه ای و تحلیل دقیق تاثیر هژمونی آمریکا بر مناطق مختلف جهان است.

سازماندهی تحقیق:

فصل اول شامل طرح تحقیقاتی می باشد.

فصل دوم به چارچوب نظری تحقیق می پردازد که شامل 4 بخش می باشد: بخش اول واقع گرایی تهاجمی را تشریح می کند، بخش دوم مفروضات بنیادین واقع گرایی تهاجمی را بیان می کند، در بخش سوم به الگوهای عمومی قدرت های بزرگ می پردازیم و در بخش چهارم امنیت را از دیدگاه رئالیست تهاجمی مطرح می کنیم.

فصل سوم پژوهش به بررسی سیاست قدرت در نظام بین الملل و رابطه آن با هژمونی می پردازد. که شامل چهار بخش می باشد: بخش اول قدرت را از دیدگاه های مختلف تعریف می کند، بخش دوم به بررسی قدرت هوشمند در سیاست خارجی کشورها پرداخته می شود، در بخش سوم به ابعاد متفاوت قدرت می پردازیم و در بخش چهارم به رابطه قدرت و هژمونی پرداخته می شود.

فصل چهارم مربوط به مولفه های هژمونی آمریکا در قرن 21 می باشد که شامل پنج بخش می باشد. در بخش اول به رویکرد های مختلف در تبیین مفهوم هژمونی اشاره می کنیم، در بخش دوم هژمونی آمریکا تعریف می شود، بخش سوم به استراتژی های آمریکا از قرن 19 تا عصر حاضر پرداخته می شود، بخش چهارم به شاخص های هژمونی آمریکا در قرن حاضر پرداخته می شود و در بخش پنجم به چهره هژمونی آمریکا در دوران بوش و اوباما می پردازیم.

فصل پنجم پژوهش به بررسی امنیت و توازن قوا در منطقه شمال شرقی آسیا پرداخته می شود که شامل دو بخش است. در بخش اول به بررسی نظم منطقه ای در شمال شرقی آسیا می پردازیم و سپس در بخش دوم معضل امنیتی در این منطقه را مورد بررسی قرار می دهیم.

فصل ششم پژوهش به نقش آمریکا به عنوان یک توازن دهنده فرا منطقه ای در شمال شرقی آسیا ناشی از موقعیت هژمونیک این کشور در نظام بین الملل پرداخته می شود. این فصل شامل پنج بخش است؛ در بخش اول سعی کردیم به اهداف سیاست خارجی آمریکا در منطقه شمال شرقی آسیا اشاره کنیم، در بخش دوم روابط چین و آمریکا از زمان شکل گیری تا به امروز مورد بررسی قرار می گیرد. در بخش سوم و چهارم به مزایای و محدودیت های چین برای رسیدن به هژمون منطقه ای در شمال شرقی آسیا اشاره می شود و در بخش پنجم به سیاست مهار چین توسط آمریکا برای تقویت توازن قوا در منطقه و شاخص های این سیاست پرداخته می شود.

در نهایت یک نتیجه گیری کلی از پژوهش داده می شود.

منابع:

- 1- رابرت جرویس، بازسازی جهان تک قطبی، ترجمه: محمد جمشیدی، فصلنامه راهبرد یاس، شماره 15، سال 1387، ص 225
- 2- جان مرشایمر، تراژدی سیاست قدرت های بزرگ، ترجمه: غلامعلی چگینی زاده، تهران، انتشارات؛ دفتر مطالعات سیاسی، چاپ اول، 1388، ص 405
- 3- جلال دهمشگی، بابک فرهنگی، ابوالقاسم راه چمنی، استراتژی امنیت ملی آمریکا، تهران: انتشارات ابرار معاصر، 1380، ص 142
- 4- حسن دهشیار، سیاست خارجی آمریکا در آسیا، تهران: انتشارات ابرار معاصر، 1382، ص 32
- 5- جک سی_پلینو_التون روی، فرهنگ روابط بین الملل، مترجم حسین پستا، تهران، انتشارات فرهنگ معاصر، 1379، ص 318
- 6- گراهام ایوانز، جفری نونام، فرهنگ روابط بین الملل، ترجمه: حسین شریفی، حمیرا مشیرزاده، تهران: نشر میزان، 1381، ص 338
- 7- آجیلی، تقریرات درس سمینار جهان سوم در سیاست بین الملل، دانشکده نیمه حضوری دانشگاه علامه طباطبایی، 1388
- 8- سید جلال دهقانی فیروزآبادی، تقریرات درس تئوریهای روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی، 1383
- 9- حسن دهشیار، تقریرات درس مدیریت بحران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی، 1382
- 10- مرشایمر، پیشین، ص 358
- 11- کیهان برزگر، نقد نظریه توازن قوا در خلیج فارس، فصلنامه روابط خارجی، 1389/1/15
- 12- پاتریک ام. مورگان، دیوید ای. لیک، نظم های منطقه ای، ترجمه: سید جلال دهقانی، تهران: انتشارات مطالعات راهبردی، 1381، ص 45-46

فصل دوم

چارچوب نظری

مقدمه

قدرت های بزرگ برای دستیابی به چهار هدف اساسی تلاش می کنند: اولاً، آنها به دنبال تبدیل شدن به هژمون منطقه ای می باشند. اگرچه یک دولت زمانی می تواند امنیت خود را به حداکثر برساند که بر تمام جهان تسلط پیدا کند، لیکن هژمونی جهانی شدن میسر نمی باشد. به غیر از آن حالت غیرمحمتملی که یک کشور بتواند به برتری مطلق هسته ای در برابر رقبایش برسد. عامل محدودیت زای کلیدی دشوار بودن نمایش قدرت از آن سوی منطقه وسیعی از دریا می باشد، که اشغال و تسلط بر مناطقی را که توسط اقیانوس ها از یک قدرت بزرگ جدا شده اند برای آن قدرت بزرگ غیرممکن می کند. لذا عجیب نیست ایالات متحده که تنها هژمون منطقه ای در تاریخ مدرن می باشد، هرگز به طور جدی حمله و تصرف اروپا و آسیای شمال شرقی را مد نظر خود قرار نداده است. (1)

قدرت های بزرگ نه تنها به دنبال تسلط بر منطقه خود می باشند، بلکه همچنین علاقه مند تا از دستیابی رقبایش در سایر مناطق به هژمونی جلوگیری کنند. هژمون های منطقه ای می ترسند که یک همآورد هم توان چه بسا هژمونی آنها را از طریق واژگون کردن موازنه قوای موجود در حیات خلوت آنها به خطر اندازد. بنابراین، هژمون های منطقه ای ترجیح می دهند که تعداد دو یا بیشتر قدرت بزرگ در سایر نقاط یا مناطق کلیدی جهان وجود داشته باشند. زیرا در این صورت همسایگان احتمالاً "بیشتر وقت خود را صرف یکدیگر می کنند، و در نتیجه فرصت های کمتری برایشان جهت تهدید هژمون های دور دست باقی می ماند. (2)

ثانیاً "قدرت های بزرگ قصد دارند تا میزان ثروت تحت کنترل خود را در جهان را به حداکثر برسانند. دولت ها نسبت به ثروت نسبی حساسند، زیرا قدرت اقتصادی پایه قدرت نظامی می باشد. در چارچوب عملی، این به مفهوم آن است که قدرت های بزرگ علاقمندی زیادی به داشتن یک اقتصاد قدرتمند و پویا نشان می دهند، نه فقط برای اینکه رفاه عمومی را افزایش دهند بلکه همچنین به این علت که این یک راه قابل اتکا برای دستیابی به مزیت نظامی بر رقبای می باشد. قدرت های بزرگ همچنین سعی می کنند تا از تسلط قدرت های بزرگ رقیب بر مناطق ثروت ساز جهان جلوگیری کنند. این مناطق غالباً مملو از کشورهای کمتر توسعه یافته ای می باشد که مواد اولیه بسیار مهم و حساسی را تولید می کنند. قدرت های بزرگ بعضی اوقات سعی می کنند تا خودشان بر آن مناطق تسلط پیدا کنند و یا حداقل، آن مناطق تحت کنترل یک قدرت بزرگ رقیب نیفتد. (3)

ثالثاً، قدرت های بزرگ می خواهند که در موازنه قدرت زمینی برتری پیدا کنند، زیرا بهترین راه برای به حداکثر رساندن سهمشان از قدرت نظامی می باشد. در عمل این به مفهوم ساخته شدن ارتش های قدرتمند و نیز نیروهای زمینی و دریایی قوی برای حمایت از نیروی های زمینی توسط دولت ها می باشد. (4)

رابعاً، قدرت های بزرگ به دنبال تفوق هسته ای بر رقیبانشان می باشند. در یک جهان ایده آل، تنها یک دولت زرادخانه هسته ای جهان را در اختیار دارد که به آن توانایی ویران کردن کلیه رقبایش بدون ترس از مقابله به مثل آنها را می دهد. این مزیت نظامی عظیم، کشور دارای سلاح هسته ای را تبدیل به یک هژمون جهانی می کند. در هر حال، دستیابی و حفظ موقعیت تفوق هسته ای امری دشوار می باشد، زیرا قدرت های رقیب تلاش های فراوانی خواهند نمود تا یک نیروی هسته ای تلافی جویانه را برای خودشان ایجاد نمایند. (5)